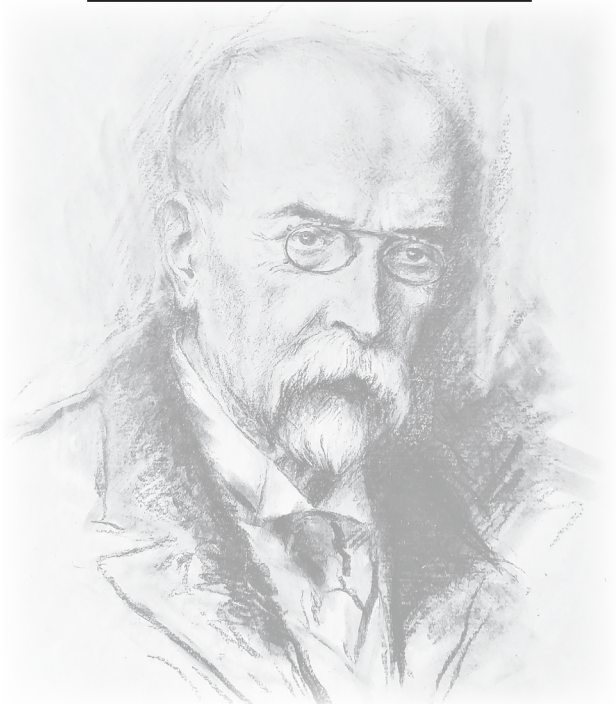

Tomáš G. Masaryk

a Církev československá husitská

K 100. výročí republiky

Tomáš Butta

Poděkování náleží církevnímu historikovi ThDr. Jaroslavu Hrdličkovi za odbornou radu týkající se pramenů a literatury k osobnostem Církve československé (husitské) a PhDr. Bohdanovi Kaňákovi Ph.D.

Na obálce je kresba od akad. sochaře Jana Znoje z roku 1936

Tomáš G. Masaryk a Církev československá husitská

ThDr. Tomáš Butta Th.D.

Sazba a obálka: Milan Udržal

Jazyková korektura: Mgr. Jana Krajčíříková

Tisk: Grafotechna Plus, s.r.o.

Počet stran: 72

Vydala Církev československá husitská v edici Blahoslav

Vydání první Praha 2018

Copyright © Tomáš Butta

ISBN: 978-80-7000-150-9

Obsah

Slovo na úvod.....	5
1. Proč je Masaryk připomínáný právě v Církvi československé husitské?	6
2. Masarykova životní cesta, filozofické myšlení a politické působení v dramatech doby	14
3. Masarykovy názory na náboženství a vlivy na jejich utváření	23
4. Význam Jana Husa a husitství v pojetí filozofie dějin T. G. Masaryka	29
5. Humanita, vlastenectví a demokracie podle Masaryka a jejich aktuálnost	33
Idea humanity	33
Vlastenectví	35
Demokracie	37
6. Církev československá husitská a Masarykovo pojetí víry	39
Poznámky a odkazy	45
Prameny a literatura	58

1. Proč je Masaryk připomínáný právě v Církvi československé husitské?

Krátce po vzniku samostatného československého státu dne 28. října 1918 vznikla 8. ledna 1920 „Církev československá“ s doplněným názvem „husitská“ v roce 1971. Konec politické moci Rakousko-Uherska opírající se o autoritu Římskokatolické církve a vznik samostatného státu po první světové válce byl důležitým historickým předpokladem i pro zrod nové církve, navazující na odkaz Jana Husa, husitství i českobratrství.

Československá republika a atmosféra doby spojená s jejím vznikem a budováním byla dějinným rámcem, do kterého je zrod Církve československé husitské zasazen.¹ Přesto vznik nové církve² byl spontánním a překvapujícím činem uskutečňovaným částí radikálních reformních katolických kněží a věřících laiků. Založení nové církve národního charakteru souviselo především s touhou prosadit a uskutečnit zamítané církevní reformy a rehabilitovat křesťanskou víru v očích moderního člověka a společnosti nové doby.³ Požadované reformy, jejichž nositelem byla Jednota katolického duchovenstva, nenalezly vstřícné přijetí ze strany tehdejší hierarchie Římskokatolické církve, ale ani podporu a oporu u vlády v nově vzniklém státě. Vláda nové republiky zaujímalá vůči náboženským otázkám neutrální postoj.⁴ A Tomáš Garrigue Masaryk sám

neměl žádný přímý podíl na utvoření nové církve, neboť se kriticky vyjadřoval proti všem církvím a jeho pojetí náboženství bylo necírkevní. Přece jen však měl ideově značný podíl na přípravě Církve československé (husitské), třebaže nepřímou.⁵

Byl to právě T. G. Masaryk, kdo se svým spisem⁶ i veřejnými projevy ve Švýcarsku přihlásil k Janu Husovi a ocenil českou reformaci z hlediska vývoje českých i evropských dějin směrem k humanitě a demokracii. Hus byl pro Masaryka především náboženský reformátor: *„Úkolem českého člověka myslícího jest, neztratit z mysli a srdce základního rázu naší české reformace, neztratit jejího podkladu náboženského a tím také postihnout pravý základ našeho národního programu obrodného. Husova reforma právě proto, že byla náboženská, měla tak hluboký a veliký dosah a takový vliv.“*⁷ V poznámkách k Masarykovým švýcarským projevům je uvedeno: *„Hus, Žižka, Chelčický, Komenský jsou pro nás živoucím programem. Naše reformace, jako žádná reformace, nebyla a není skončena; reformace znamená ustavičnou reformu, neustálé obnovování, touhu po lepším, zdokonalování, pokrok... Základem naší reformace je idea humanity.“*⁸ V tomto ocenění Husa a české náboženské reformace byl názorově vnitřně blízký osobnostem první zakladatelské generace Církve československé husitské z řad modernisticky orientovaných katolických kněží, jakými byli dr. Karel Farský,⁹

prof. Alois Spisar,¹⁰ prof. František Kalous¹¹ nebo dr. František Kovář.¹² Masaryk ideu husitství a česko-bratrství dokonce chápal jako ideové a duchovní předpoklady novodobého demokratického státu, neboť reformace měla v celosvětovém měřítku vliv na vznik západních demokracií¹³ a jejich model se snažil uplatnit v samostatném státu, nacházejícím se v prostoru středovýchodní Evropy mezi velmocemi Německa a Ruska.

I přes Masarykovu blízkost k reformačním církvím, zejména Českobratrské evangelické i Církvi československé, kterou nazval „husitská“ ve spise Světová revoluce,¹⁴ nemohl pochopitelně jako prezident upřednostňovat žádnou z církví a náboženství. V rozhovorech se spisovatelem Emilem Ludwigem Masaryk uvádí: *„Máme v republice nejenom více národností, nýbrž také víc církví. Jsou tu katolíci, pravoslavní, nová církev československá, opírající se o husitství, protestanté mnoha denominací, izraelité, bezkonfesní. Náboženská svoboda. Já ovšem jsem a musím být presidentem pro všechny; rozumí se, že žádám touž svobodu pro přesvědčení své.“*¹⁵ Většina obyvatel v Československé republice byla římskokatolického vyznání.¹⁶ Podporoval tedy nejen tradici husitskou, ale i svatováclavskou a knížete Václava uváděl mezi postavami vzorů náboženského národního života. *„Náš národ žil silně nábožensky; vemte si: svatý Václav, Hus, Chelčický, Komenský!“*¹⁷

Masaryk však inspiroval teology a filozofy z řad Církve československé husitské svou analýzou krize moderní společnosti a člověka.¹⁸ Masaryk jako filozof a sociolog rozpoznával hlubokou vnitřní krizi ve společnosti, kterou charakterizoval jako krizi náboženskou¹⁹ a jako moderní titanismus.²⁰ Příčinou je ztráta víry a důsledkem odklon od církví, které nejsou schopny tuto krizi dostatečně řešit. Masaryk byl sám hluboce věřícím člověkem, i když jeho pojetí víry a náboženství se neztotožňovalo ani s římskokatolickou věroukou, ale ani s učením církve evangelické, do které přestoupil. To dokládá diskuse s reformovaným kazatelem Janem Karafiátem²¹ i kritické práce evangelického teologa Josefa L. Hromádky.²² Ani s učením Církve československé husitské Masarykovy názory nebylo možné po teologické stránce plně ztotožnit, jak si to uvědomovali prof. A. Spisar, prof. F. Kalous a další teologové a učitelé této církve.²³

Přes tuto Masarykovu náboženskou odlišnost a specifičnost jeho víry, bylo teology Církve československé husitské pozitivně přijímáno Masarykovo zdůraznění významu náboženství v nové době. Masaryk kladl důraz na etickou stránku náboženství a Ježíš byl pro něho určujícím morálním vzorem a ideálem pravé humanity. V rozhovorech s Emilem Ludwigem jako své osobní vyznání Masaryk říká: „*Náboženství, to je pro mne Ježíš. Doce-la konkrétně jsem se ho snažil pochopit z Evangelii*

*a ze starých křesťanských spisů. A přijímám jeho hlavní přikázání – má dva póly: miluj Boha a miluj bližního; teoreticky teologie a etika, prakticky kult a morálka – náboženství je ve svých příkazech po výtce mravností. Dívám se na Ježíšův život: pracuje od rána do noci pro lidi, kterými je znám a kteří ho vyhledávají: jednomu dává chleba, jiného uzdraví, třetímu něco řekne; pracuje. Při tom je si vědom, že je jedno se svým Bohem, svým otcem... Celá teologie je v jeho Otčenáši... To je pro mne Ježíš: spojení a jednota náboženství a humanity.*²⁴

Církev československá husitská měla od svého počátku kladný vztah k novodobému státu, který vznikl na základě pojetí demokracie a humanity Tomáše G. Masaryka. Jeho první prezident si získal hluboký respekt a jeho osobnost byla hluboce zakořeněna v srdcích mnohých věřících naší církve. V Liturgii podle dr. Karla Farského byla zařazena modlitba za prezidenta Masaryka určená pro památné dny: „*Za zdraví našeho prezidenta Masaryka, aby mu Bůh ve zdraví a síle dopřál osvíceně a šlechetně vést veškeru občanstvo republiky ke blahu a štěstí, modleme se k Hospodinu...*“²⁵ Na paměť prvního prezidenta po jeho smrti v roce 1937 byla prof. Františkem Kalousem vytvořena tryzna, která byla sloužena dne 19. září 1937 ve Sboru Mistra Jakoubka ze Stříbra v Příbrami.²⁶ V některých sborech se nacházel jeho obraz umístěn v interiéru a přečkal tam až do současnosti, jako například vitráž v Hu-

sově sboru v Nové Pace.²⁷ Také některé zvony ve sborech CČSH byly pojmenovány po prvním prezidentovi. Na zvonu, který byl zavěšen v roce 1938 na věž sboru v Plaňanech, byl nápis „*Ježíš ne Caesar*“. V roce 1942 však došlo k jeho odebrání a na věž se již nevrátil.²⁸

Po konci první republiky přichází období dvojí totality, ve kterém bylo Masarykovo jméno a dílo nežádoucí. Jeho ideál humanity, svobody a demokracie byl v ostrém rozporu jak s nacistickou ideologií, tak i s komunistickou. V krátkých údobích ve 20. století – po konci 2. světové války a v roce 1968 – dochází k veřejnému přihlášení se k Masarykovi a jeho odkazu. V roce 1945 byla konána celonárodní pouť do Hodonína, na které promlouvali představitelé Církve československé husitské dr. František Kovář, dr. Miroslav Novák a další.²⁹ Ve sněmovním dokumentu z roku 1947 si církev znovu potvrdila svůj úkol v oblasti duchovní péče o život politický tak, že chce vychovávat k „*pravému vlastenectví v duchu Masarykově*“.³⁰ Ještě v roce 1950 vychází v Českém zápa-se s úctou psaný článek teologa prof. Otto Rutrleho k 100. narozeninám prvního prezidenta.³¹

Oficiální ideologie v době komunistické totality po únoru roku 1948 zaujímala vůči Masarykovi a první republice negativní a ostře kritický postoj. Pozitivní připomínání odkazu Masarykovy svobody a demokracie bylo udržováno v exilu a v naší zemi v soukromí a v protitotalitních aktivitách.³²

V Církví československé husitské nacházíme již ve starší bohoslužebné knize, tzv. Českém misálu, svátek 28. října,³³ který byl ve svobodnějších časech slaven jako společenská událost. V době totality bylo nežádoucí Masaryka připomínat, přesto se ojediněle v Církví československé husitské o Masarykovi psalo, jako je toho dokladem článek prof. Miloslava Kaňáka v Kalendáři Blahoslav 1970,³⁴ stať prof. Otto Rutrleho a prof. Rudolfa Horského v publikaci „Padesát let Československé církve“ z roku 1970³⁵ nebo kniha prof. Zdeňka Trtíka o dr. Karlu Farském, vydaná v roce 1982.³⁶ K Masarykovu hrobu v Lánech přicházeli věřící i bohoslovci naší církve. V roce 1988 byla naší církví uspořádána slavnost k výročí republiky v chrámu sv. Mikuláše v Praze a naše církve se zřetelněji opět k Masarykovi přihlašuje. Zvláště prof. Z. Kučera promýšlel a promýšlí duchovní a demokratický odkaz T. G. Masaryka a období první republiky.³⁷

Po roce 1989 se začaly opět navracet sochy a pomníky Masaryka na svá původní místa.³⁸ Začaly vycházet jeho spisy a knihy o něm. Byl obnoven Masarykův ústav v Praze, který postupně vydává Masarykovo literární dílo, včetně dosud nezveřejněných dopisů.³⁹

Naše církve řadu let pořádá u příležitosti výročí narození T. G. Masaryka březnová setkání v Parlamentu České republiky, která mají jak slavnostní, tak i vzdělávací charakter. Vystoupili na nich his-

torici, filozofové, teologové a další odborníci, jako například Radim Palouš, Milan Balabán, Erazim Kohák, Jan Sokol, Jan Blahoslav Lášek, Karl W. Schwarz, Karel Malý, Josef Zumr, Zdeněk Kučera, Miloš Havelka, Hans Schwarz, Petr Čornej, Zdeněk V. David, Jiří Vogel a jiní. V roce 2010 jsme uspořádali pouť do Lán i další akce, včetně bohoslužby a setkání v Hodoníně a v Čejkovicích, kde je modlitebna naší církve v domě Masarykova mládí.

Letošní výročí našeho státu upoutává znovu pozornost na tuto osobnost naší novodobé historie. Ukazuje se, že témata, která Masaryk předkládal a promýšlel, jsou stále aktuální, jak dokládá například publikace „Česká otázka dnes“.⁴⁰ Stále je živé chápání hodnoty svobody a demokracie, otázka národa a principy humanity (lidskosti), ale i otázky víry a náboženství. Výročí našeho státu je podnětem znovu osobnosti prezidenta T. G. Masaryka věnovat pozornost a jeho dílem se zabývat v současných duchovních, společenských a politických souvislostech také v Církvi československé husitské.

